

===== Soós Viktor Attila =====

/// **Tábortűz és beatmise**

Adalékok a keresztény könnyűzene pártállami fogadtatásához

Jelen tanulmányban a keresztény könnyűzene,¹ elsősorban a beatmisék pártállami fogadtatását, illetve az egyházakat ellenőrző szervek reakcióit kívánom bemutatni. A keresztény könnyűzene megjelenése, pártállami megítélése sok szempontból feldolgozott már, azonban bizonyos kérdések, területek, a felügyeletet gyakorló intézmények ténykedése eddig még nem került a kutatások középpontjába. A témával kapcsolatban viszonylag kevés levéltári forrás áll rendelkezésre, ezt talán ellensúlyozza, hogy számos interjú készült az irányzat meghatározó személyeivel.²

A magyarországi egyházak életében az 1960-as évek komoly változást hoztak. Az 1956-os forradalmat követő megtorlás lezárulta után az egyházakat is elérte egy perhullám, gondoljunk az 1961-es „Fekete hollók” eljárásorozatra,³ valamint a következő évtized elejéig folyamatosan lefolytatott különböző eljárásokra és perekre.⁴ Miközben a pártállam lassacskán nyitott a Nyugat felé, az egyházi ifjúsági szervezetek elleni fellépés is jellemző maradt. A Kádár-rendszer saját elfogadtatása érdekében nem ellenségként kezelte az egyházakat, hanem kimondottan felhasználta őket saját céljai elérésére úgy, hogy közben csak minimális mozgásteret engedett nekik. Ennek érdekében került egyre bizalmasabb és közvetlen kapcsolatba mind az állambiztonság, mind

1 = = Ezen a kifejezésen a magyarországi történelmi egyházak keretében működő, egyházi és világi személyek által művelt, könnyűzenei (beat, pop-rock) elemekkel kísért, istentiszteletek, összejövetelek és közösségi alkalmak során játszott, vallásos szövegű dalokat, zeneműveket és azok előadását értem. A témáról bővebben lásd: Kamarás, 1989; Kamarás, 1998; Szőnyei, 2005: 377–393.; Povedák, 2016; Szabó, 2018; Povedák, 2019.

2 = = Bodnár, 2002; Réti, 2019; Számos interjút készített és jelentetett meg Gávelel András a vasárnap.hu portál publicistája.

3 = = Lénárd, 1991; Wirthné Diera, 2010; Wirthné Diera, 2011; Soós, 2013; Wirthné Diera, 2013; Wirthné Diera, 2015; Wirthné Diera, 2017.

4 = = A perek kapcsán a legfontosabb írások: Kiss, 2002; Mikó, 2007a; Mikó, 2007b; Bánkuti, 2009; Mezey, 2009a; Mezey, 2009b; Fejérdy, 2010; Bánkuti, 2011; Kiss, 2013; Tabajdi, 2015: 155–156.; Cúthné Gyóni, 2017: 229–256.

az Állami Egyházügyi Hivatal (АЕН) a különböző felekezetek vezetőivel és meghatározó személyeivel. Pontos kimutatással, adatsorral nem rendelkezünk az ügynökök arányáról az egyházakon belül, de az megállapítható, hogy az egyházügyi hatósághoz való lojalitás és/vagy az állambiztonsággal való együttműködés nélkül ritkán került bárki is vezető pozícióba.

Az 1960-as évek kulturális forradalmának legmeghatározóbb megnyilvánulási formája a zene volt, illetve a benne rejlő életérzés, a különállás, a lázadás. Ahogy a beat, a pop-rock beszüremkedett és egyre jobban teret nyert Magyarországon,⁵ azzal párhuzamosan jelent meg a keresztény könnyűzene is. Az 1960-as és 1970-es években a beat, pop-rock zene hatására az egyházak keretében is megjelentek keresztény tematikájú dalok, szentmise-énekek, zenei darabok és oratóriumok. Ezek különösen a fiatalok és a velük foglalkozó lelkészek, papok, világiak körében terjedtek el és váltak egyre népszerűbbé. A táborokban, ifjúsági összejöveteleken már korábban is megjelent egy-egy olyan dal, ének, amelyet nem a hagyományos, egyházi liturgikus dallam és szöveg jellemezett. Ez lehetett akár népdal, nóta vagy bármilyen könnyedebb dal, amely egy-egy tábortűz, tábori mise vagy ifjúsági program kísérő eleme lett. Ám az a fajta beat zene, amely az 1960-as évek második felétől egyre nagyobb teret hódított egyházi körökben, és megjelent a liturgiákon, szentmiséken, teljesen új jelenségnek számított a korábbiakhoz képest.

Az első Táncdalfesztivált követő évben, 1967-ben mutatták be a Szilas Imre által írt első beatmisét. Előbb Abonyban, majd Pécelen és a Mátyás-templomban hallhatta, élhette át a hívő közösség. Ezt követően (leginkább 1971-től) minden évben először egyszer, majd tavasszal és ősszel a Regnum Marianum⁶ közösség fiataljainak, valamint a katolikus egyház ifjúsággal foglalkozó papjainak, szervezeteinek, tagjainak részvételével megrendezett kismarosi, majd nagymarosi ifjúsági találkozókra jelentek meg keresztény könnyűzenei előadások, koncertek. Természetesen nemcsak a katolikus, hanem a protestáns egyházakban is jelen voltak a korábbi, hagyományosnak mondható zenei megszólalásoktól eltérő, nemcsak hangzásukban, de nyelvezetükben is új dalok, zeneművek, igaz, ezek szerepe, fogadtatása és hatása egyházanként különböző

5 = = Lásd pl.: Szakács, 1996; Dalia – B. Molnár, 2002; Sebők, 2002; Fonyódi, 2003; Jávorszky–Sebők, 2005; Szőnyei, 2005; Jávorszky–Sebők, 2006; Csatári, 2015; Csatári, 2017; Jávorszky–Sebők, 2019.

6 = = A Regnum Marianum közösség budapesti egyházmegyei katolikus papok, illetve hittanárok közösségeként indult a 19. század végén. A közösség tagjait alapvetően a hitoktatás megújítása motiválta. A katolikus egyesületek fősztatása 1946-ban és a szerzetesrendek működési engedélyének megvonása 1950-ben a Regnum Marianum közösségre nem vonatkozott, mert egyik kategóriába sem lehetett őket besorolni. 1951. november 24-én államosították a közösségi házukat, az atyákat plébániákra helyezték, de a közösség élete titokban, lakásokon és erdei kirándulásokon tovább folytatódott. A közösséget 1952-től figyelte az állambiztonság, majd többéves adatgyűjtés után, az ifjúsági munka elleni általános fellépés részeként került sor a Regnum elleni eljárásokra. 1961 és 1971 között három Regnum-pert is lefolytattak.

volt. A katolikus egyház vonatkozásában a szentmisék és a különböző ifjúsági találkozók zenei kíséretét jelentette, míg a református és az evangélikus istentiszteleteken ez kevésbé volt jellemző, az új zenei műfaj inkább táborokban, közösségi összejövetelen kapott nagyobb szerepet.

A keresztény könnyűzene a Kádár-rendszer éveiben egyfajta ellenállást fejezett ki. Olyan ifjúsággal foglalkozó lelkipásztorok karolták fel az ebben a műfajban alkotó, többnyire világi, alkalmanként egyházi személyeket, akik az 1960-as évek egyházi pe-reiben érintett közösségek tagjai voltak, így rajtuk keresztül a hatóságok szemmel tartották a műfajt, még akkor is, ha a keresztény könnyűzene művelői ellen nem indultak eljárások.⁷ Önmagában nem a zenei műfaj okozott problémát a pártállamnak, hanem az, hogy az érintett közösségek találkozókat, összejöveteleket, kiscsoportos alkalmakat szerveztek, ahol hitoktatásra, vallásos tartalmú, szamizdat formában terjesztett írások olvasására, továbbadására került sor. A zene ehhez csak a kíséretet jelentette. Ám ez a műfaj olyanokat is vonzott, akik a hagyományos zenei programokon csak ritkán vettek részt.

Ennek a jelenségnek a lenyomatát az ÁEH és a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) különböző szerveinek jelentéseiben is megtalálhatjuk. A keresztény könnyűzene ugyanúgy pártállami kontroll alatt állt, mint a világi könnyűzene, vallásos jelenségként külön figyelmet is kapott, és az ellenőrzésen túl bomlasztásra, az egyházakon belüli vélt vagy valós ellentétek szítására is felhasználták az egyházpolitika végrehajtó szervei, kihasználva, hogy az egyházak tagjait is megosztotta a kérdés: a könnyűzene templomba, szentmisére, istentiszteletre való-e. Egyúttal az is látszik, hogy talán egy kissé alábecsülték a műfaj jelentőségét, annak ellenére, hogy az 1970-es és az 1980-as években kifejezetten népszerű volt az egyházi közösségekben.

Írásom a levéltári dokumentumokra és a keresztény könnyűzenét művelő személyek megszólalásaira fókuszálva nem annyira a műfaj zenei jelentőségét járja körül, mint inkább a hatalom reakcióinak összegzésére tesz kísérletet.

=== Az egyházi ifjúsági munka állami megítélése

Témánk szempontjából elengedhetetlen az MSZMP Központi Bizottsága (KB) és Politikai Bizottsága (PB) egyházakkal kapcsolatos korabeli állásfoglalásainak, azok kifejezetten az ifjúságra vonatkozó részeinek az áttekintése. A PB 1960. június 21-i ülésén tárgyalta a belső reakció elleni harc néhány kérdését, amely a belügyi munka kapcsán érintette az egyházi ifjúsági ügyeket is: „*Feldolgozás alatt van többirányú illegális klerikális szervezkedés. Ezek a szervezetek igyekeznek tömöríteni és vezetni a reakciós erőket.*

7 = =Talán a vártnál kevesebb állambiztonsági, megfigyelési iratanyag maradt fenn róluk. Külön érdemes felhívni a figyelmet az egyes hálózati személyek tevékenységét dokumentáló munka dossziéokra, amelyekben olykor-olykor szóba kerül a keresztény könnyűzene művelőinek tevékenysége is. Lásd pl. ÁBTL 3. 1. 2. M-33094; M-33124/1-3; M-37607; M-37755; M-39960; M-41644/2; M-41800. Ugyancsak érdemes kiemelni a napi operatív információs jelentéseket, melyek az 1979–1990 közötti időszakban keletkeztek.

A jelzések szerint a katolikus egyház mellett létezik egy illegális hierarchia, illegális püspöki karral, melyet a Vatikán irányít.⁸ Ezeket azonban ezideig még dokumentálni, bizonyítani nem tudják. E hierarchia célja az egyház vezetése a vatikáni célkitűzéseknek megfelelően. Nyomást gyakorolnak a lojális püspökökre, harcolnak a békepapokkal szemben, nagy aktivitást fejtenek ki az egyház tömegbázisának kiszélesítése érdekében. Az ifjúság között erős illegális szervezeteket vezetnek. Több mint száz ilyen csoport ismert, ezernél több taggal. E szervezetek bázisait osztályidegen, régi értelmiségi és kispolgári rétegek alkotják. Széleskörűen kombinálják az illegális és legális munkát. Az illegális szervezetek politikailag különböző árnyalatúak. A legerősebb a »keresztény szocialista«, de erőteljes fasiszta áramlatok is léteznek. Egyik legerősebb illegális szervezetük a »Mária Légió«, amely az egyház védelmét van hivatva szolgálni. Aktív illegális munkát folytatnak a különböző felosztott szerzetesrendek. E szervezetek nagymennyiségű illegális propagandaanyagot terjesztenek. Adataink szerint a katolikus illegáció a Vatikán irányítása alatt áll, de kapcsolatban vannak más imperialista hírszerzőszervekkel is. A protestáns egyházak keretén belül működő megújulási mozgalmat illegális csoportok irányítják.»

A pártvezetés az alábbi feladatokat fogalmazta meg a belügy számára: „Az illegális klerikális erők elleni harc vonalán főfeladat: az illegális hierarchia, rendi élet vezetése és belső tevékenységük, külföldi kapcsolataik felfedése, dokumentálása. Szélesebb körű realizálást csak azután lehet megalapozottan végrehajtani. Az illegális csoportokat operatív módszerekkel is bomlasztani kell. Az illegális szervezetek felszámolásánál törekedni kell arra, hogy az illegális munkát végzők egy részét maga a püspöki kar is vonja felelősségre. A BM szerveinek ebben a munkában az Állami Egyházügyi Hivatallal együtt kell dolgoznia, hogy biztosítani tudják az adminisztratív intézkedések politikai kihasználását, az egyház erőinek gyengítését, belső ellentétek fejlesztését [sic!].” Az MSZMP PB határozata az előterjesztés nyomán szólt az egyik meghatározó, a pártállam számára ellenséges csoportról, a „klerikális reakcióról” is.⁹

A PB 1968 tavaszán újból tárgyalta a kérdést. Az ülésre készített jelentés megállapította: „Az egyházak a fokozott hitéleti aktivitásban – egymással is versengve – a hagyományos módszerek mellett új formákat keresnek és vezetnek be, modernizálják szertartásaikat. Többször megsértik a hitéleti keretet szabályozó megállapodást. Nagyobb szerepet adnak a templomon kívüli kisebb csoportos rendezvényeknek (házi lelki gyakorlat, házi istentisztelet). [...] Feltűnően megszaporodtak az egyházzenei hangversenyek, főleg értelmiségiek részvételével. Nagyobb vallási ünnepek idején sok egyházzenei hanglemezt hoznak forgalomba. Megkülönböztetett figyelmet fordítanak az ifjúság meg-

8 = = Erről lásd: Fejérdy, 2010.

9 = = MNL OL M-KS 288. f. 5. cs. 188. ó. e. Jegyzőkönyv az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1960. június 21-i üléséről. Uo. Jelentés a „belső reakció elleni harc” néhány kérdéséről, 1960. június 15.

nyerésére. Céljuk elérésére korszerű technikai eszközöket alkalmaznak, átveszik mód-szereinket.”¹⁰

A Politikai Bizottság 1973. december 4-i ülése újból foglalkozott az egyházpoli-tikai helyzettel, a vallásos ideológia befolyásával, melynek során szintén szóba került az ifjúság és a zene. „Az egyházi reakció – különösen a volt szerzetesek – nagy erőfeszíté-
téseket tesz a fiatalok, elsősorban az értelmiségiek megnyerésére. Leggyakrabban ezen a téren sértik meg az állami rendelkezéseket: kirándulásokat, túrákat szerveznek, kul-turális összejöveteleket rendeznek” – áll a jelentésben. Az állampárt legfelsőbb vezetése úgy látta, hogy az egyházak újítanak, korszerűsítenek. „Az egyházak fokozott erőfeszíté-
téseket tesznek tömegbefolyásuk megtartásáért. Egyrészt alkalmazkodnak a hívők poli-tikai magatartásához, másrészt nagy figyelmet fordítanak a hitéleti aktivitás növelé-
sére. Erősödnek a korszerűsítő és a reformtörekvések a vallási tanítások, a szertartások és szolgáltatások vonalán egyaránt. Ezek általában törvényes keretek között folynak és kevesebb politikai problémát jelentenek, mint korábban. Minden egyháznál tapasztal-
ható a megnövekedett figyelem az ifjúság körében végzett munkára. [...] Az Országos Rendező Iroda által szervezett templomi hangversenyeken túl, egyre több hangversenyt rendeznek olyan templomokban is, ahol ennek semmi hagyománya nincsen. Tudatosan kihasználják a nagy érdeklődést, ami – főleg a fiatalok körében – a Biblia kultúrtörté-
neti értékei iránt megnyilvánul.”

Feladatként az „egyházi reakció” visszaszorítása kapcsán a Magyar Kommu-nista Ifjúsági Szövetség (KISZ) megerősítését tűzték ki célul. „Az egyházi reakció tö-rekvéseinek visszaszorítása érdekében továbbra is a politikai prevenciót kell elsősorban alkalmazni. Egyházi szövetségeseinket fokozottabban be kell vonni az egyházi reakció leleplezésébe, politikai, erkölcsi lejáratásba, és elszigetelésbe. Szükséges, hogy a jövőben a progresszív egyházi személyek a támadásokkal szemben nagyobb védelmet kapjanak és az állami, társadalmi szervezetek munkatársai egyházpolitikai kérdésekben állásfö-glalásuk kialakításába vonják be az Állami Egyháziügyi Hivatalt, illetve a felügyeletet gyakorló pártszervezetet. [...] Különösen az ifjúság körében végzett hitéleti munka el-lensúlyozására és nevelési céljaink érvényesítése érdekében kell saját munkánkat – ezen belül a KISZ tevékenységét – javítani.” A határozat az egyházi vezetők minél nagyobb politikai szerepvállalását is sürgette. Az Országos Béketanács és a Hazafias Népfront szerveit utasították, hogy vonják be az egyházakat a társadalmi összefogásokba, helyi akciókba. A dokumentum tartalmazta az együttműködéshez kérielt ideológiai konst-rukciót. Eszerint az összefogásra a „szocializmus építése” érdekében került sor.¹¹

Az ÁEH az MSZMP PB 1973. december 4-i határozata alapján 1975-ben egy össze-foglalót készített, amely az ifjúság kapcsán megállapította, hogy „az egyházi reakció

10 = = MNL OL M-KS 288. f. 5. cs. 448. ó. e. Jegyzőkönyv az MSZMP KB Politikai Bizottsá-ga 1968. március 4-i üléséről. Jelentés az egyházpolitikai helyzetről és javaslatok a további feladatokra, 1968. február 28.

11 = = MNL OL M-KS 288. f. 5. cs. 625. ó. e. Jegyzőkönyv az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1973. december 4-i üléséről. Javaslat egyházpolitikánk feladataira.

aktivitása megnövekedett, hogy a fiatalokat (főleg az értelmiségieket) megnyerjék a valós ideológia számára, s felhasználásuk differenciált politikai befolyásolásra, ennek keretében az ún. »elitképzés« céljainak szorgalmazására. [...] Szélesítsük, mélyítsük a fiatal papok közötti befolyásoló munkát, és szorítsuk vissza a reakciónak azt a törekvését, hogy a fiatal papok maradjanak távol a politizálástól. Nem engedhető meg, hogy az egyház belső nehézségeit és ennek kapcsán a fiatal papoknak a hierarchiával való problémáit a szocialista fejlődés következményeiként tüntessék fel és a fiatal papokat a reakció szószólóiként tartsák számon. A fiatal papok fokozottabban támogassák a velünk politikailag szövetséges egyházipolitikai vonalát.”¹² Az ifjúsággal való munka részeként a hatóságok a fiatal papokkal, lelkészekkel, lelkipásztorokkal is kiemelten kezdtek foglalkozni, hogy megnyerjék őket a rendszer számára. Az ifjúság tevékenységének ellenőrzését az állambiztonsági szervek részéről a BM III/III. Csoportfőnökségen belül a III/III-2. Osztály (az ifjúság körében tevékenykedő ellenséges elemek elhárítása) végezte, amely ha egyházakkal kapcsolatos információ jutott a birtokába, azt átadta a III/III-1. Osztálynak (az egyházak vonalán tevékenykedő ellenséges elemek elhárítása).¹³ Így a fiatalok zenei érdeklődéséről, az egyházi ifjúsági közösségek programjairól, az 1967-től megjelenő beatmisékről a BM III/III-1. Osztály mellett a BM III/III-2. Osztály is szállított információkat.

Tehát a hatalomnak a keresztény könnyűzenére adott reakcióját nem lehet elválasztani a pártállam egyházi kisközösségekhez fűződő viszonyától, még akkor sem, ha a hatóságok kezdetben nem tudtak mit kezdeni a helyzettel. A keresztény könnyűzene elterjedése, a kisközösségi létforma, a beatmisék, összejövetelek, táborozások, fiatalok számára szervezett találkozók a pártállam szemében mindenesetre az egyházi reakciós tevékenységnek számított, a résztvevőket ezért igyekeztek korlátozni, ellenőrizni, nyomon követni.

= = = A keresztény könnyűzene első határákőve – a beatmise

A Regnum Marianum, a Keresztény Ifjúsági Egyesület és más szervezetek, közösségek tevékenysége már az 1940-es évek második felében, végén felkeltette a pártállam, elsősorban az állambiztonság figyelmét. Az ezen szervezetekben aktív tevékenységet folytató személyek a rendszer ellenségeivé váltak, úgy, hogy sok esetben nem támadták a rendszert, csak bevett feladataikat végezték. Az 1950-es évek végére tevékenységük annyira terhessé vált a pártállam számára, hogy eljárások sora indult ellenük, amivel nemcsak az egyházi és világi vezetőket akarták megregulálni, de a fiatalok kedvét is el akarták venni ezektől az összejövetelektől. Ennek ellenére a táborozások, az ifjúsági összejövetelek és találkozók tovább folytatódtak. A vallásos fiatalok a templomban tartott hittanórák mellett különböző kirándulások alkalmával találkoztak egymással, és a közösen énekelt dalokat gitárral kísérték, ami modern hangzásvilágának köszön-

12 = = MNL OL XIX-A-21-d 0033^a-a/a/1975.

13 = = A BM III/III. Csoportfőnökség ügyrendje. https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_3.pdf (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

hetően hamar népszerű műfajjá vált. A maguk nyelvén, a maguk közegükben próbálták kifejezni önmagukat, és ebbe a beat-, pop-rock zene használata mellett vallási tartalmú szövegek is bekerültek.

1968 tavaszán valami olyasmi történt, amire az MSZMP Budapesti Bizottsága is felfigyelt. Az 1968. október 2-i ülés jegyzőkönyvében az ún. beatmisékről olvashatunk: „*A papság körében növekszik annak igénye, hogy tömegbázisuk megerősödése érdekében felhasználják mindazokat az eszközöket és formákat, amelyek fejlesztik és megújítják a vallás iránti vonzalmat. Ezzel kapcsolatban élénk viták vannak közöttük pl. a misézésről. De egyben megegyeznek: hogy a hitélet fokozása érdekében a hagyományos formák mellett újakat is be kell vezetni. Figyelemreméltó, hogy megszorodtak Budapesten az egyházak zenei áhítatai, amelyeken az Operaház kiváló művészei a legtöbb esetben készségesen rendelkezésükre állnak. Az egyházaknak általában igen jó kapcsolatai vannak zene és énekművészekkel, ami elsősorban Budapesten gyümölcsötterhető eredményesen. A római katolikus egyház komoly erőfeszítéseket tesz egyházi zenei koncertek propagálására, sőt újabban plakátírozására. Figyelemreméltó az is, hogy a Mátyás-templomban tartott beat-misék – amelyet ők modern zenei áhítatnak neveznek – komoly népszerűségnek örvendenek a budapesti fiatalok körében.*”¹⁴

Mi is volt ez pontosan? A keresztény könnyűzene meghatározó eseménye a Szilas Imre által komponált *Húsvéti Beatmise*, amelyet először 1967-ben Abonyban és Pécelen mutattak be, majd 1968 húsvétján a Budavári Nagyboldogasszony-templomban is többször előadtak. (Szilas egy *Karácsonyi Beatmisét* is komponált, amelyet ugyancsak 1968-ban mutattak be.¹⁵) A Mátyás-templom plébánosa, Tóth János mindent megtett azért, hogy a beatmisét Budapesten is bemutassák. Szilas és zenésztársai komoly segítséget kaptak Tardy Lászlótól, a templom fiatal, nem sokkal korábban kinevezett zenei vezetőjétől. Az előadásról Szalay Olga a következőket írta: „*1968 húsvétján, több hónapos előkészület után a fővárosban itt szólalt meg először Szilas Imre 16 évesen népének-szövegekre írt Húsvéti miséje (a Mass Teenager), majd ugyanez év karácsonyán a Karácsonyi miséje. A »beatmisék« előadására a fiatalokból álló külön énekkar szerveződött, amely a továbbiakban a »felnőtt« kórus mellett működött. Azenei kíséretet Szilas Imre orgonajátéka mellett a Gemini együttes látta el. A Húsvéti miséről előbb az osztrák,*

14 = = BFL XXXV. 1.a.3. 84. ő. e. Egyházpolitikánk néhány kérdése. 1968. október 2.

15 = = Szilas Imre munkásságáról több írás is született. Hegyi Béla: Interjú a teenager-mise szerzőjével. *Új Ember*, 1968. május 12. 3.; Szikora József: Missa Aboniensis. Harminc évvel a Teenager-mise után. *Új Ember*, 1997. április 27. 6.; Gyorgyovich, 1997; Kamarás, 1998; Gável András: A következő megállóhely: „Mátyás-templom, beatmise!” <https://vasarnap.hu/2020/07/13/a-kovetkezo-megallohely-matyas-templom-beatmise/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.); Gável András: Szilas Imre a Vasárnapnak: felajánlottam a tehetségemet Istennek. <https://vasarnap.hu/2020/09/01/szilas-imre-a-vasarnapnak-felajanlottam-a-tehetségemet-istennek/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.); Gável András: A keresztény könnyűzene hőskorszakának veteránjai ma is példák. <https://vasarnap.hu/2021/04/21/keresztény-konnyuzene-hoskorszak-veteran-zeneszek-szilas-sillye-gyori-wintenberg/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

*majd a Magyar Televízió készített felvételt.*¹⁶ Elsőre talán érthetetlennek tűnik, hogy az ÁEH miért engedélyezte az előadást. Próbálták ugyan megakadályozni,¹⁷ azonban lemondani már nagyobb presztízszvesztés lett volna, mint engedélyezni. A televízióban is sugároztak egy összefoglalót a zenei eseményről, ám az egyik szemtanú, Bajcsy Lajos későbbi katolikus pap szerint a műsor szándékosan úgy lett összevágva, hogy a templomba járókban borítékolható ellenérzést keltsen.¹⁸

A beatmise mint műfaj és esemény rendre megjelent a titkosszolgálati jelentésekben, s volt, hogy a „hippi mozgalomhoz” kötötték. Az állambiztonság már 1967-ben szerzett információkat különböző beatmisékről, ám a források alapján úgy tűnik, nem igazán tartották veszélyesnek a keresztény könnyűzene megjelenését.¹⁹ A beatmisékkel kapcsolatos első jelentések egyikét 1967-ben, a Pécelen megtartott előadás után „Fung György” fedőnevű hálózati személy adta.²⁰ Jelentésében azt állította, hogy felfedezte egy Széll Péter nevű személy, aki kölcsönkérte az elektromos erősítőjét, mert találkozójuk után néhány nappal Pécelen a templomban egy 50 tagú kórusral fognak beatmisét tartani. A jelentésből kiderült, hogy a péceli misét Széll Péter bátyja, Széll Vince szervezte. A péceli pap beszédében kiemelte, hogy „*a mai fiataloknál természetes az, hogy mikor hazamennek, a SZER-t, Cseke László teenager partyját hallgatják, s érezzék magukat a fiatalok a templomban otthon, ezért ők részben helyeslik és támogatják ezt a mozgalmat*”.²¹ Széll Vince a Regnum Marianum ifjúsági közösséghez kötődött, neve a harmadik Regnum-pert megelőző operatív adatgyűjtés során,²² majd a vizsgálati szakaszban került elő, ki is hallgatták.²³ „*Az énekkart azért szerveztem meg, hogy Szilas Imre zeneszerző barátom beat-miséjét Abonyban, a rk. templomban az ottani káplán, Zöldi Sándor*²⁴ *kérésére előadjuk. Az előadás meg lett tartva. Ezután az énekkar nem működött 1968 tavaszáig. Akkor ismét újjászerveztem, újabb miseelőadás céljából. [...]*

16 == Szalay, 2015: 640.

17 == Gável András: A keresztény könnyűzene hőskorszakának veteránjai ma is példák. <https://vasarnap.hu/2021/04/21/kereszteny-konnyuzene-hoskorszak-veteran-zeneszek-szilas-sillye-gyori-wintenberg/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

18 == Uo.

19 == ÁBTL 3.1.2. M-33528. 209–211. Jelentés, Budapest, 1967. július 26. A jelentést közli: Szőnyei, 2005: 377–378, 383–385.

20 == Uo.

21 == Uo.

22 == ÁBTL 3.1.5. O-14846/1.

23 == ÁBTL 3.1.9. V-158886/5. 153–158. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1970. szeptember 10.; 159–166. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1970. szeptember 30.; 167–169. Jegyzőkönyv, 1970. október 1.

24 == Zöldi Sándor (Budapest, 1932. február 16.), plébános. 1956 júniusában szentelték pappá Vácott, 1957-ben teológiai doktorátust szerzett. Káplán Bugacmonostoron, 1956. október végétől különböző budapesti kórházakban dolgozott, sebesültek üzeneteit továbbította, a jogi karon tevékenykedő fegyveresek menekülését segítette, reverendát vitt az Egyetemi templom sekrestyéjébe, a Kedves Barátom

Zöldit 1966-ban ismertem meg Abonyban. [...] Zöldi is zeneszerető ember, aki ekkori beszélgetésünkkor megnyilvánulásával azt az érzést keltette bennem, hogy híve minden liturgikus megújulásnak a katolikus egyházon belül. Ezek után a második találkozásunkkor (amikor ismét lementem Abonyba kb. 1966 végén) megemlítettem neki, hogy Szilas Imre kántor, zeneszerző barátom beat-mise szerzésével próbálkozik. Zöldi azt mondta, ha a zene jó lesz, az ő énekkarával betaníttatja és húsvétra előadja (1967-ben). Az elkészült kottákat 1967 elején levittem Zöldinek és egyben azt is megígértem, hogy néhány barátommal betanuljuk a misetételeket mi is, és lejövünk húsvétkor énekelni. Az énekkart megszerveztem, a beat-misé betanultuk és húsvétkor kb. 15-en lementünk Abonyba. Az énekkar előadását Zöldi és én is magnószalagra vettük, hogy emlékként eltegyük.

Kapcsolatom Zöldivel ezután is fennmaradt, 1967 végén megbeszéltük, hogy a beat-misé 1968 húsvétján is előadjuk, de ha lehet, akkor nemcsak Abonyban, hanem Szolnokon is.²⁵

Minden bizonnyal Széll vallomását is felhasználták a Hagemann Frigyes és társai ellen 1971 tavaszán indított perben, ahol „összeesküvésben való részvétel” vádjával több embert is letöltendő börtönbüntetésre ítélték.

Mint azt már korábban említettük, beatmisékkal kapcsolatos információk nemcsak az egyházakkal foglalkozó állambiztonsági szervekhez futottak be. Egy „Bárány” fedőnevű informátor például a Budapest Rendőrfőkapitányság Politikai Osztály III/b. csoportjának adott jelentést a budapesti fiatalokról, az ún. „hippi mozgalom”-ról, és ennek kapcsán a beatmiséről is. 1968. április 12-i jelentésében olvasható: „A húsvéti egyházi zenés megnyilvánulások, a passiók rengeteg hallgatót vonzanak ezekből a körökből [ti. a hippik közül]. Különösen a beat passió, melyre állítólag vasárnap a Mátyás-templomban lesz megrendezve, délelőtt 9 h-kor.”²⁶ Az április 14-i beatmiséről egy hét múlva számolt be: „Feladatomból volt, a f. hó 14-i beat mise (címe és szerzője: Szilassy: Missa tenager [sic!]) meghallgatása az ott előforduló politikai megnyilvánulások felderítése. Feladatomból megfelelően 1/2 g. után felmentem a Mátyás-templomba, a Várba. A templom ekkor már tele volt, a jelenlevők száma kb. 500 fő. Hasonlóképpen a Máté és János passióhoz 3/4 részükben fiatalok voltak. A mise szövegében a liturgiai rész nem

című broszúra egy példányát Gyálon átadta Nagy Árpádnak, saját példányát magával vitte Bugacra, ott átadta két személynek, majd megsemmisítette. Ezért 1957. április 29-én a „népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel büntetével” vádolva letartóztatták. 1958-ban szabadult, Jászkarajenőn és Csépan káplán, 1959-ben ismét letartóztatták. 1959-ben Csépan és Cegléden, 1959-től Felsőögdön, 1961-től Peregen, 1962-től Fóton, 1964-től Abonyban, 1968-tól Bugyin káplán. 1969-től Tápiószőlőben, 1971-től Herencsényben, 1972-től Becskén adminisztrátor, 1986-tól Vecsés-Főplébánián, 2005-től Mohorán plébános.

25 = = ÁBTL 3.1.9. V-158886/5. 153–158. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1970. szeptember 10., 159–166.

26 = = ÁBTL 3.1.2. M-36952/1. 342–343. Jelentés, Budapest, 1968. április 12.

változott, de a zene beat számokból állt, a kórust és a zenekart a címnek megfelelően tenagerek [sic!] adták. A hallgatóság nagyrészt az egyetem kollégiumából jövő diákok tették ki, a társaság nemzetközi volt. A hallgatóságra jellemző, hogy inkább az érdeklődés az új iránt, mint a vallásosság miatt mentek el. A belvárosból jelen volt tudtommal Révész György és Horvay Miklós. A zenés részt sokan magnóra rögzítették.” A tartótiszt értékelése szerint a fiatalok érdeklődése a beatmise iránt „inkább újszerűségnek, mint a vallás iránti érdeklődésnek tudható be”.²⁷

A „Máté János” fedőnevű hálózati személy szintén jelen volt az eseményen: „A beállványozott Mátyás-templomban ki-be áramlik a tömeg, a hajó zsúfolásig tömve fiatalokkal, itt-ott van csak egy-egy öregebb arc. Egzisztencialista kinézetű szakállas ifjak, belvárosi démonok [sic!], most misét hallgatnak. Külföldi buszok állnak meg a téren, az utasok beáramlanak, fényképezőgépek csattog. Mise végeztével sztárokként fogja körül a zenekart a rajongók köre. Fényképeket készítenek róluk különböző pózokban.”²⁸

„Kurucz Tibor” fedőnevű hálózati személy 1968. május 14-én adott jelentést a Mátyás-templomban tartott beatmiséről. A jelentés Éliás Gyuláról, illetve a beatmisét kísérő zenekarról szólt. „A Mátyás-templomban lévő beat-miséket ők kísérik. Az együttes orgonistája készíti zsolttárra a beat hangszerelést, a kórust pedig a karnagy, aki valami rokona az orgonistának. 5000 ember – mondta Éliás, hallgatta végig művüket húsvétkor, itt, majd Abonyban. Az Új Emberben megjelent 3 cikk méltatta a beat-mise együttesét. Ma, kedden (V. 14.) zártkörű meghallgatás lesz az Eötvös utcában lévő templomban, 500 pap előtt, majd – ½ 9 h-kor vasárnap meghív engem is a Mátyás-templomban tartandó új bemutatóra.”²⁹ A jelentés a számadatok tekintetében nyilván túlzott, hiszen a Mátyás-templomban 2000 főnél több ember nem nagyon fér el. Mint ahogy nehezen elképzelhető egy 500 pap részvételével tartott zártkörű meghallgatás is; az esztergomi főegyházmegyének összesen nem volt ennyi papja. Mint új jelenségről, a beatmisékkal kapcsolatban valóban jelentek meg cikkek az Új Emberben.³⁰ Érezhető, hogy mind az egyházi sajtót, egyházi közeget, mind a pártállam különböző közegeit foglalkoztatja az új jelenség.

Nem csak az állambiztonság kapott értesítéseket, az ÁEH is foglalkozott az esettel. A Fővárosi Tanácsa VB egyházügyi tanácsosa, Turai István az áprilisi budavári beatmiséről, ahogy ő fogalmazott, a „modern zenei áhítat”-ról készített egy jelentést: „Az I. ker. Mátyás-templomban, első alkalommal folyó év április 14-én, húsvét vasárnapján délelőtt ½ 9 órakor, majd pedig május 5-én szintén ½ 9 órai kezdettel tartottak – szentmise keretében – ún. modern zenei áhítatot.

27 == ÁBTL 3.1.2. M-36952/1. 347–348. Jelentés, Budapest, 1968. április 19.

28 == ÁBTL 3.1.2. M-33094. 83. Jelentés a Mátyás-templomi beat miséről, 1968. május 31.

29 == ÁBTL 3.1.2. M-29275. 51–52. Jelentés, Budapest, 1968. május 14. A jelentést közli: Szőnyei, 2005: 378.

30 == Beat-mise – Abonyban. Új Ember, 1967. május 28. 3.; R. L.: Beat-mise, dzsessz-mise – és a liturgia. Új Ember, 1967. július 16. 4.; Hegyi Béla: Interjú a teenager-mise szerzőjével. Új Ember, 1968. május 12. 3.

Dr. Tóth János kerületi esperes, a Mátyás-templom apát-plébánosa elmondotta, hogy a május 5-i modern zenei áhítat a húsvét hétfőjén tartottnak a megismétlése volt. Elmondása szerint erre a Magyar és Osztrák Televízió kérésére került sor, ugyanis a május 5-i ½ 9-es mise teljes zenei és egyéb anyagát az Osztrák TV felvette.

A május 5-ei zenei áhítat esetében – mint Tóth esperes elmondotta, az történt, hogy a szomszédos Szentháromság tér 1. sz. alatti kollégiumban délelőtt az Illés zenekar tartott koncertet, ahová azonban a viszonylag kis terem miatt sokan nem tudtak bejutni. Így azután az ott helyhez nem jutott fiatalok áttódultak a Mátyás-templom modern zenei áhítatának meghallgatására.

Tóth János esperes elmondotta, hogy templomukban (minden egyéb híresztelés ellenére) nem az Illés zenekar, hanem a Mátyás-templom ének- és zenekara működött mindkét zenei áhítat alkalmával. A személyi összetétel tekintetében csupán annyi eltérés történt, hogy az Óbudai, illetve a Vörösvári úti plébánia énekkarának egy hegedülni, és egy gitározni tudó tagjával bővítették ki zenekarukat. Az előadott zene szerzője Szilas Imre, akinek ilyen irányú szerzeményeivel most foglalkozik az OMCE (Cecilia Egyesület).

Elmondotta még Tóth J. azt is, hogy Szilas Imre az egyházi zenét beat-ütemben dolgozta fel.

A jövőt illetően megbeszéltem Tóth J. esperessel, hogy előre közölni fogja a misék keretében tartott modern zenei áhítatok pontos programtervezetét. Ezzel kapcsolatban megjegyezte Tóth J., hogy a közeljövőben ún. Ruba-misét,³¹ azaz modern zenei feldolgozású néger katolikus misét szeretnének előadni. Beszélte arról is, hogy értesülése szerint Pest megyében, Ercsiben és Budakeszin is tartanak hasonló jellegű zenei áhítatokat – misék keretében.

A XVI. kerületben református papi körök figyeltek fel arra, hogy a Mátyásfüldi plébánia templomában Dr. Rajz Mihály plébános is próbálkozott zeneérett fiatalokkal modern zenét előadni, de ez ott botrányba fulladt, mivel a fiatalok nem voltak hajlandók a fegyelmezett munkára és külön egyházzenei koncertet tartottak engedély nélkül (saját maguk részére) a mátyásfüldi katolikus templomban, úgy, hogy végül a sekrestyés zavarta el őket.

A mátyásfüldi plébánia egyházképviselő-testületének tagjai is felháborodtak, hogy a fiatalok engedély nélküli koncertet rendeztek a templomban, és arra akarták rábeszélteni Rajz M. plébánost, hogy jelentse fel a fiatalokat a rendőrségen. Rajz Mihály azonban lebeszélte erről az egyházképviselő-testület tagjait.

Megjegyzés:

Véleményem szerint, az eddigi jelzések alapján felkészülhetünk arra, hogy a jövőben az egyházak részéről tágabb teret nyerhet a modern zenei áhítatok istentisztelet keretében történő megrendezése. Úgy gondolom, hogy elsősorban a KISZ feladata lenne megfelelő vonzó konkurenciát teremteni – úgy, hogy a fiatalok inkább a KISZ által rendezett koncerteket látogassák.

31 = = Azaz Missa Luba.

Az I. kerületi Tanács VB egyháziügyi megbízottjának, Bánki László oktatási osztályvezető elvtársnak már javasoltam, hogy esetleg a Halászbástyán, vagy a Gellért-hegyi Ifjúsági Parkban, a Vár-kioszkban, – akár az Illés zenekar részvételével is, a Mátyás-templomi egyházi rendezvények idejére helyes lenne modern zenei anyagú hangversenyeket rendezni. A Mátyás-templom modern zenei programtervezését, a budapesti KISZ Bizottság rendelkezésére fogom bocsájtani.”³²

Érdekes megfigyelni, hogy az ÁEH jelentésének egyes részei szó szerint ismétlődnek a BRFK által összeállított anyagban, ami az ÁEH és a BM közti szoros együttműködésre utal. Bár egy ismert dokumentumról van szó,³³ jelen tanulmány tematikája indokoltá teszi a Budapesti Rendőrfőkapitányság 1968 május havi tájékoztatójának bővebb ismertetését. „Új jelenségként tapasztaltuk a beatmisék szervezését. Ilyen »zenei áhítattal« először 1968. április közepén találkoztak a BRFK politikai nyomozó szervei. Az I., Mátyás-templomban első alkalommal folyó év április 14-én, húsvét vasárnapján délelőtt ½ 9 órakor, majd május 5-én szintén ½ 9 órai kezdettel tartottak – szentmise keretében – ún. modern zenei áhítatot. Dr. Tóth János kerületi esperes, a Mátyás-templom apát-plébánosa elmondotta, hogy a május 5-ei, modern zenei áhítat a húsvéti megismétlése volt. Elmondása szerint erre a Magyar és az Osztrák Televízió kérésére – a Magyar Rádió közreműködésével – került sor, ugyanis a május 5-ei, ½ 9-es mise teljes zenei és egyéb anyagát az osztrák TV felvette.

A május 5-ei zenei áhítat esetében – mint Tóth esperes elmondotta – az történt, hogy a szomszédos Szentháromság tér 1. sz. alatti kollégiumban délelőtt az Illés zenekar tartott koncertet, ahová azonban a viszonylag kis terem miatt sokan nem tudtak bejutni. Így azután az ott helyhez nem jutott fiatalok áttódultak a Mátyás-templom modern zenei áhítatának meghallgatására.

Tóth János esperes közlése szerint templomukban (minden egyéb híresztelés ellenére) nem az Illés zenekar, hanem a Mátyás-templom ének- és zenekara működött közre, mindkét zenei áhítat alkalmával. A személyi összetétel tekintetében csupán annyi eltérés történt, hogy az Óbudai, illetve a Vörösvári úti plébánia énekkarának egy hegedülni, és egy gitározni tudó tagjával bővítették ki zenekarukat.

Az előadott zene szerzője Szilas Imre, akinek ilyen irányú szerzeményeivel most foglalkozik az OMCE. (Cecília Egyesület.)

Szilas Imre az egyházi zenét beat-ütemben dolgozta fel. Ezzel kapcsolatban megjegyezte Tóth János, hogy a közeljövőben ún. Ruba-miséket, azaz a modern zenei feldolgozású néger katolikus áhítatot szeretnének előadni. Beszélte arról is, hogy értesülése szerint Pest megyében, Ercsiben és Budakeszin is tartanak hasonló jellegű zenei áhítatokat, misék keretében.

32 = = BFL XXIII. 134. 30. d. Feljegyzés, Budapest, 1968. május 16., MNL OL XIX-A-21-a E-27-5/1968.

33 = = Közli: Kenyeres, 2002: 145–146.; Szőnyei, 2007: 379–380.; A III/III krónikája. Budapest a titkosszolgálatok hálójában. <https://sites.google.com/site/33kronika/a-nap-kronikaja/kronika-archivum#TOC-PRILIS-14>. – Beatmis-k-ellen-rz-se (Utolsó letöltés: 2021. október 6.).

A VXI. kerületben református papi körök figyeltek fel arra, hogy a Mátyásföldi plébánia templomában Dr. Rajz Mihály plébános is próbálkozott zeneértő fiatalokkal modern zenét előadni, de ez ott botrányba fulladt, mivel a fiatalok nem voltak hajlandók a fegyelmezett munkára és külön egyházzenei koncertet tartottak engedély nélkül (saját maguk részére) a mátyásföldi katolikus templomban, úgy, hogy végül a sekrestyés zavarta el őket.

A mátyásföldi plébánia egyház[községi] képviselőtestületének tagjai is felháborodtak, hogy a fiatalok engedély nélküli koncertet rendeztek a templomban, és arra akarták rábeszélteni Rajz Mihály plébánost, hogy jelentse fel a fiatalokat a rendőrségen. Rajz Mihály azonban lebeszélte erről az egyházképviselő-testület tagjait.

1968. május 26-án újabb beat-misére került sor a Mátyás-templomban. Erről »Beatmise« címen cikk jelent meg a Népszabadság 1968. május 28-ai számában. Az eddigi jelzések alapján felkészülhetünk arra, hogy a jövőben az egyházak részéről tágabb teret nyerhet a modern zenei áhítatok istentisztelet keretében történő megrendezése. Elsősorban a KISZ feladata lenne megfelelő vonzó konkurenciát teremteni – úgy, hogy a fiatalok inkább a KISZ által rendezett koncerteket látogassák.

Az I. kerületi Tanács VB egyházügyi megbízottjának, Bánki László oktatási osztályvezető elvtársnak a Fővárosi Tanács egyházügyi előadója javasolta, hogy esetleg a Halászbástyán, vagy a Gellért-hegyi Ifjúsági Parkban, a Vár-kioszkban, akár az Illés zenekar részvételével is, a Mátyás-templomi egyházi rendezvények idejére helyes lenne modern zenei anyagú hangversenyeket rendezni. A BRFK illetékes politikai nyomozói és a bűnügyi ifjúságvédelmi szervei továbbra is figyelemmel kísérik a beat-hippie [sic!] jelenség egyházi vonatkozásait.³⁴

Turai István meglátása szerint a KISZ feladata lett volna a fiatalok számára a beatmisék kapcsán konkurenciát teremteni, hogy azok a KISZ által szervezett koncerteket látogassák. A jelentése eljutott az ÁEH elnöke, Prantner József, az elnökhelyettes Miklós Imre és a Katolikus Főosztály vezetője, Szeifert József asztalára is. Azonban a jelentés tudomásulvételén kívül nem nagyon találjuk nyomát annak, hogy az ÁEH a továbbiakban is foglalkozott volna a dologgal. Vélhetően úgy gondolták, hogy ha szűk keretek között teret adnak a jelenségnek, azt bel- és külföldön egyaránt fel lehet mutatni, mint a „vallásszabadság megnyilvánulásának” és a hitélet kibontakozásának egy nyilvánvaló bizonyítékát. Ugyanakkor a BRFK ezután is figyelemmel kísérte a beat-jelenség egyházi vonatkozásait.

A pártállam agitációs és propaganda-területet felügyelő szervei óvatosak voltak abban a tekintetben, hogy a sajtó egyáltalán beszámoljon-e a beatmisékről. Az esemény után két nappal végül a *Népszabadság* egy hosszabb cikket közölt az eseményről. A fenti jelentésben is említett cikket érdemes teljes terjedelmében idézni: „*Vasárnap reggel negyed 9. A Mátyás-templom előtt teenagerek, szakállas hippik hada. A misére*

34 == BFL XXV. 6o. b. 00223-1968. A Budapesti Rendőrfőkapitányság tájékoztatója az 1968. május havi beat-hippi jelenségről, Budapest, 1968. június 1.

igyekvő tájékoztatlanabb hívők értetlenül figyelik a torzonborzok gyülekezetét. Imakönyvet szorongató kalapos asszonyság barátnőjéhez:

– Jöjjünk a későbbire. Képzeld, je-je lesz a templomban. Beatmise. Itt... – int szomorúan a történelmi emlékű templom felé.

A csipkés kőépület belsejét állványerdő borítja. Tataroznak. Az egyik oszlopnál meglehetősen világi vita dúl; Sátorit, az Egyetértés jobbhátvédjét szidják, mert nem rúgta be a tizenegyest. A társaság egyik tagja megkérdezi:

– Hogy illik itt viselkedni?

A többiek vállukat vonogatják:

– Majd meglátjuk. Lényeg az, hogy lesz egy kis beatmóka.

Mind többen jönnek. A meleg szinte kibírhatatlan. Az állványokra is jut érdeklődő, állítólag ott jobb az akusztika. Fél 9-kor teljesen megtelik a templom, még a kijáratokat is eltorlaszolja a látogatók. A templomban szokatlan kép: néhányan ritmikusan rázzák a fejüket, zsebrádiót szorítanak füllükhöz. Fesztelen, elég hangos beszélgetés folyik. A beat rajongói – mint harci paripák a trombitaszóra – felkapják a fejüket: hangol a zenekar. Gitárpengés, halk dobpergés, orgonabúgás.

– Nem jó az erősítőjük – közli szomszédom.

Bennfenteshez illő ábrázattal bólintok.

Fél 9 után néhány perccel felhangzik egy Halleluja kezdetű énekszám. Bármilyen beatklubban helye volna a zenének, vallásos tárgyú szövegével a jelenlevők nem nagyon törődnek. Jó a hangulat. A hagyományos mise kezdetekor megcsappan az érdeklődés. Csozogás. Torokköszörülés. A gőzfürdői melegben egy nadrágkosztümös lány rosszul lesz. Lovagja megpróbálja kijuttatni a levegőre.

Lassú beatszám következik. Sokszáz fej kezd imbolyogni az ütemre. A szentbeszéd ezúttal a fiúknak és a lányoknak szól. Közben véletlenül belevág a zenekar, de gyorsan elhallgat. Aztán felhangzik egy szent ének tánczenei ütemben. A tőlem jobbra eső padban négy Coca-Cola-jelvényes lány összefogozva himbálja magát. A szertartás befejeztével, felhangzik a »When the saint's go marching in...« a híres Louis Armstrong-szám.

Tizenöt perces kemény küzdelem után szabad levegőre jutok. A templom előtt már nagyban folyik a tervezgetés arról, hol folytatják majd a jól kezdődött vasárnapot.³⁵

Láthatjuk, hogy 1968-ban még egy viszonylag alapos újságcikk jelent meg a beatmiséről, pontosabban a Mátyás-templomban uralkodó hangulatról. A cikk szerzője nem magát a beatmisét, a dalokat, a miséző plébános, Tóth János szentbeszédét mutatta be, hanem a jelenlevők viselkedését írta le. Ebből kiolvasható, hogy az újfajta előadás olyanokat is a templomba vonzott, akik amúgy nem szoktak vasárnapi szentmisére járni. Talán ez a sajátos stílusban, némi cinizmussal megírt korabeli beszámoló is a jelenség jó hírét keltette. Végül 1972-ben egy főszerkesztői tájékoztatóra jutottak, hogy a továbbiakban nem szabad vallásos tartalmú híreket közölni a rendszeresen megjelenő lapokban.³⁶

35 == Sz. F.: Beatmise. Népszabadság, 1968. május 28. 6.

36 == MNL OL XIX-A-2-ad AGy/722/72.

Szilás beatmiséjét 1967–1971 között folyamatosan előadták, azonban egy idő után egyre nagyobb nyomás nehezedett rá. Tevékenységéről, helyzetéről, megpróbáltatásairól egy 2020-as interjúban így nyilatkozott: „*Rizikós volt, az biztos. Ezt a misét is megpróbálták betiltani. Volt olyan alkalom, amikor vasárnap reggel tudtuk meg, hogy nem lehet előadni.*”³⁷ Nem csoda hát, ha Szilas fenyegetve érezte magát. Nemso-kára ki is vándorolt az Egyesült Államokba.

1968-ban Turai István a templom plébánosával, Tóth Jánossal íratott egy beszámolót a Mátyás-templom ének- és zenekarának működéséről. Ebből jelen esetben csak a beatmisére és az ifjúsági énekekre vonatkozó rész fontos a számunkra. „*Ahogy egyetlen Ének és Zenekar sem szakadhat el saját korának muzsikájától, így az egyházi kórusnak is kötelessége az élő liturgiában élő muzsikát is adni. Az Ének és Zenekar fiatal tagjai azzal a kívánsággal éltek, hogy modern zenekísérettel is adjanak elő mise-énekeket. Ezeket nem lehet a 10 órás nagymise klasszikus zenei keretébe foglalni, csapán egy diákmisén adható elő. Itt szöveg és dallam jóváhagyás szükséges egyházi részről is és az állami szakbizottságok részéről is. Egy új dallam begyakorlása minimum egy hónap. Tehát modern zenekíséreti misét havonta egyszer lehetne bemutatni a legjobb esetben is, kivételesen kétszer.*”³⁸ A plébános egyéb, egy kissé talán túlzó javaslatokkal is előállt: „*Külföldi turisták fiataljai ezt a szentmisét látogathatnák. Más országok televíziói és riporterei is kaphatnának ízelítőt, hogy a magyar modern egyházi zene nincs hallgatásra vagy halálra ítelve Népi Demokráciánkban. Remek kontra a Szabad Európával szemben.*”³⁹ Tóth szóhasználata, gondolkodásmódja arra utal, hogy tisztában volt vele, beszámolója az ÁEH-hoz is eljut.

Összehasonlításkeppen érdemes felidézni Tóth Jánosnak az *Új Ember* hasábjain kifejtett gondolatait is. Itt azt is elmondta, hogy miért adott teret a beatmise-kezdeményezésnek: „*Méltányosnak találtam az ifjúság kérését, hogy az ő zenei igényük is kielégítést nyerjen a templom énekkultúrájában. Ez az énekkultúra visszanyúlik a középkorba. S itt támadt fel a magyar zeneművészet, itt keresték meg az ősi dallamokat, mint ahogy most is vállaljuk az ősi magyar dallamkincs kutatását és továbbfejlesztését. S ahogyan itt újult meg a magyar kóruskultúra, majd később a Cecília Egyesület bölcsője is itt volt, úgy azt is vállalnunk kell, hogy ne csak a múlt ápolása legyen célunk, hanem a mai kor zenéjéé is. Éppen ezért úgy beszéltem meg karnagyunkkal, hogy egy kissé tompított formában, a kinövések és túlzások elhagyásával, a beat-zene is helyet kaphat időnként az énekkar műsorában. Különösen méltányosnak látszott ez a Szilas-féle beat-mise esetében. Ez szinte úttörő jellegűnek nevezhető, mert azokat az ősi magyar dallamokat, melyeknek belső tartalmát a mai fiatalok már nem értik, éppen az új zene ritmusá-*

37 = = Gável András: Szilas Imre a Vasárnapnak: felajánlottam a tehetségemet Istennek. <https://vasarnap.hu/2020/09/01/szilas-imre-a-vasarnapnak-felajanlottam-a-tehetségemet-istennek/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

38 = = MNL OL XIX-A-21-a E-27-5/1968. Budavári Nagyboldogasszony- (Mátyás-) templom ének- és zenekarának működése, d. n.

39 = = Uo.

val hozta közelebb hozzájuk és tette érthetővé számukra. Ennek a beat-misének sajátos jellege is van: a szerző szerencsésen a húsvéti misztériumhoz nyúlt, annak hallatlanul gazdag mondanivalója ihlette meg és segítette önálló alkotáshoz. S ez az ihletés mutatkozott meg a hallgatókon is, hiszen rendkívül példamutató volt a sok ezer fiatal részvétele a szentmisén. Még azoké is, akik nem misét hallgatni jöttek, hanem csak a zene érdekelte őket. S ez az áhítat és a mise jó hatása lemérhető az áldozók nagy számán is. Amikor a magyar televízió kérésére a misét másodszor is előadtuk, s az osztrák televízió számára készült felvétel róla, a hivatásánál fogva kíváncsi és nehezen meghatódó riportter és operatőr is könnyekig meghatva figyelte a szentáldozást, s a fiatalság fegyelemben nyilvánuló áhítatát.

– Természetesen – folytatja – a bemutató nagy hullámokat vert fel. Voltak, akik azt mondták, hogy a török idők óta úgy nem gyalázták meg a templomot, mint most a beat-mise bemutatásával, mások úgy vélték, hogy történelmi tradíciót áldoztunk fel a semmiért, a bizonytalanért. Mások viszont a mai kor megszólalását látták benne, és helyeselték. A beat-mise az újabb rendelet szerint engedélyhez van kötve, s csak előzetes felülvizsgálat után mutatható be. A jövőben sem zárkózom el, s úgy tervezzük, hogy most a magyar mellett néhány külföldi szerző művét is bemutatjuk, évenként néhány-szor, hogy aki ezt igényli egyházi énekkultúránkban, ezt is megtalálja.”⁴⁰

Tény, hogy a beatmise megosztotta a vallásos közönséget. Volt, aki azért ágált, mert az nem templomba való, volt, aki túl világinak tartotta, mások szerint ez a fajta zene egyáltalán nem illett a liturgiába. Tény azonban, hogy Tóth János a Budavári Nagyboldogasszony-templomban nem sok beatmisét szervezhetett még. Ugyanis a következő évben – a korabeli megfogalmazás szerint – „saját kérésére” áthelyezték. Az egyházi sajtó így tudósított az eseményről: „Szabó Imre püspök, esztergomi apostoli kormányzó Tóth János c. apát, ker[ületi]. esperes sajtó kérelmére felmentette a Budai kerületi esperes tiszte alól, és helyébe Vitányi György c. prépost, Budapest-szentimrevárosi plébánost nevezte ki. [...] Tóth János c. apátot a Budapest-külsőferencvárosi Szent Kereszt plébániára, Fábrián Jánost – akit fölmentett a Központi Szemináriumban betöltött prefektusi tiszte alól –, a budavári Mátyás-templom plébániájára nevezte ki plébánoshelyettesnek.”⁴¹ Könnyen elképzelhető, hogy áthelyezésében esetleg a beatmise befogadása, támogatása is szerepet játszhatott. Hiszen mint láthattuk, Tóth tele volt ambícióval, javaslatokkal. Nehezen érthető, hogy ebben a helyzetben miért kérte volna az áthelyezését.

Ami az első beatmisék állambiztonsági hátterét illet, Tabajdi Gábor szavaival elmondható: „Az állambiztonsági szervek hálózati jelentések révén értesülnek a Má-

40 = = Márkus László: A Mátyás-templom helyreállítása, tervei, s a beat mise. Beszélgetés Tóth János apátplébánossal. *Új Ember*, 1968. július 14. 2.

41 = = Személyi hírek. *Új Ember*, 1969. március 23. 4.

tyás-templomban és máshol megtartott beatmisékről. A jelenleg ismert dokumentumok szerint az új egyházzenei törekvések ügyével viszonylag későn kezdtek el foglalkozni az állambiztonság központi szervei. Szilas Imre 1967-ben, Abonyban játszott miséjéről ugyanis már jóval korábban tudósítás jelent meg Nádas Péter tollából a Pest Megyei Hírlapban. Ettől kezdve mindenesetre – az egyházi ifjúsági mozgalmak megfigyelésének részeként – a dinamikusan terjedő keresztény könnyűzenei törekvéseket is nyomon követték. Az AEH illetékeseivel egyeztetve intézkedési tervek készültek az új irányzat hatásának csökkentésére is. Ennek keretében a KISZ feladatává tették, hogy vonzó konkurenciát teremtsen a zenei áhítatokkal szemben. A fiatalokat befogadó templomok lelkeszeivel is »elbeszélgettek« az egyházügyi illetékesek, illetve egyházi feletteseik.⁴²

= = Kisből Nagymaros

Ahogy arra már korábban is utaltunk, Szilas Imre beatmiséjét megelőzően is történtek kísérletek a vallás és a könnyűzene társítására, még ha Szilaséhoz mérhető produkció nem is született ezekből. 1965-ben Győri János Sámuel evangélikus lelkész vezetésével hat nagytarcsai fiatal *Hermons* néven megalakította az első magyarországi keresztény könnyűzenei együttest. Szilas Imre után/mellett Sillye Jenő volt a másik meghatározó, kiemelkedő dalszerző, akinek első, gitárral kísért dala 1969-ben született meg. Sillye dalszerző tevékenységének elindulására Aimé Duval francia jezsuita atya volt hatással, tőle hallott egy magnófelvételt, amelyen gitárral kísérve énekelt. Az első dalt újabbak követték, és 1971 nyarán először a verőcei, majd a nagymarosi, felsőgödi és kismarosi plébánián játszotta a hittanórákon, fiataloknak tartott összejöveteleken. Verőcén Sebők Sándor, Nagymaroson Balás Béla, Kerényi Lajos, majd Major Sándor voltak azok, akik fiatal papként, nyitott, befogadó kiállással segítették a találkozóok létrejöttét. Sillye Jenő nemcsak dalokat, hanem nagyobb lélegzetű zenei műveket is írt; az elsőt – egy oratorikus passiót – 1972-ben *Értem is meghalt a kereszten* címmel.⁴³ Sillye a katolikus könnyűzene legmeghatározóbb, legismertebb szerző-előadója lett. Ehhez nagyban hozzájárult, hogy járta az országot, ahol személyes hangvételő, tanúságtevő találkozásokon, szentmiséken szolgált, és rendszeres résztvevője volt a nagymarosi ifjúsági talál-

42 = = Tabajdi, 2013: 134–135.

43 = = Írásomnak nem célja Sillye Jenő életművének, keresztény könnyűzenei tevékenységének teljes bemutatása, ugyanakkor bizonyos területekre a korabeli folyamatok, a pártállami reakciók miatt utalni kell. A nagymarosi találkozók és Sillye Jenő kaposán lásd: Kamarás, 1989; Bodnár, 2002; Sillye, 2006; Réti, 2019; Gábel András: Sillye Jenő: Boldogság, öröm volt az életem! <https://vasarnap.hu/2019/05/13/sillye-jeno-boldogsag-orom-volt-az-eletem/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.). Amennyire meghatározó és jelentős Sillye Jenő tevékenysége, annyira kevés állambiztonsági dokumentumban maradt fenn róla információ. Lásd ÁBTL 3.1.2. M-37607, M-37755, M-41644/2.

kozóknak. Sillye Jenőt számos előadó követte, mint például Ferenczy Rudolf – Dax,⁴⁴ Máriáss Péter, Borka Zsolt, Pipó József, Varga Attila.

Természetesen a szocializmus időszakában nem csak a katolikusokra volt jellemző a kisközösségi élet és a keresztény könnyűzene térhódítása. Így írt erről egy cikkében Gável András: „*Az ifjúsági közösségek és az úgynevezett bázisközösségek jellemzője volt, hogy Istent a könnyűzenei stílus nyelvezetével igyekeztek megszólítani. Ennek jeles példái szintén a hatvanas években jelentek meg Amerikában. Innen Magyarországra Julia Wintenberg munkája révén jutott el a hit megélésének a hagyományostól eltérő hangja. A segítségével alakult Jubilate kórus tagjai hasonló megerősödést élhettek meg egymás között, mint a Mátyás-templom Szilas Imre nélkül is tovább működő kórusa Tardy László karnagy vezetésével, vagy mint a Sillye Jenő oratorikus műveiből megalakult zenekar és kórus, vagy mint az evangélikus Győri János Sámuel köré csoportosuló keresztény zenei kórus.*

*A Bolyki testvérek szüleinek biatorbágyi pincéjében titkos keresztény könnyűzeneipari tevékenység működött a külföldről, részenként, nejlonzacskóban becsempészett orgonán. Az elkészült hanganyagokat külföldi rádiók adták le.*⁴⁵

Ötven évvel ezelőtt indultak el azok a közös gitáros éneklésből kinőtt és létrejött egyházi ifjúsági találkozók, melyeket először Kismaroson, majd később Nagymaroson szerveztek és szerveznek meg mind a mai napig. Sillye Jenő gitáros dalszerző és Sebők Sándor akkori nógrádverőcei atya találkozói közös éneklésekké alakultak, aminek aztán híre ment a környékbéli papok között is. Az 1970-es évek Magyarországon, amikor sok katolikus pap volt még börtönben, és a Regnum Marianum – mint ifjúsággal foglalkozó közösség – vezető papjai ellen 1971–72-ben még perek zajlottak, nagy bátorság kellett az ilyesfajta összejövetelekhez.⁴⁶

Az első szervezettebb találkozóra 1971 őszén Kismaroson került sor, ahova Sillyét Major Sándor atya hívta meg. Ebből az első gitáros-énekes összejövetelből indult el a környéken szolgáló, ifjúsággal foglalkozó és a Regnum Marianum közösséghez tartozó papok: Balás Béla, Horváth István, Kerényi Lajos, Major Sándor, Opalény

44 = = Ferenczy Rudolf az 1960-as évek végén találkozott a keresztény könnyűzenével. A sorkatonai szolgálat után egy ifjúsági csoportba kezdett járni, itt ismerkedett meg Diószegi László atyával, aki később számos dalához írt szöveget. Ferenczy Rudolfról – jelen ismereteink szerint – „Harangi Pál” munkadossziéja tartalmaz információkat (ÁBTL 3.1.2. M-41800). Vele készített interjú: Gável András: Dax: A gitár nyakánál fogott meg Isten. <https://vasarnap.hu/2018/12/08/dax-a-gitár-nyakanal-fogott-meg-isten/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

45 = = Gável András: A keresztény könnyűzene hőskorszakának veteránjai ma is példák. <https://vasarnap.hu/2021/04/21/keresztény-konnyuzene-hoskorszak-veteran-zeneszek-szilas-sillye-gyori-wintenberg/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

46 = = A harmadik Regnum Marianum-per 1971. április 26. és május 31. között zajlott, melynek során összeesküvésben való részvétel miatt Hagemann Frigyes 5 év, Tury Lajos 3 év 6 hónap, Somogyi Sándor 4 év, Katona István 2 év 6 hónap, Duskár Balázst 10 hónap, Hegyi Veronikát pedig 6 hónap börtönre ítélték. A nyomozati iratok: ÁBTL 3.1.9. V-158886/1–7. Az ügyről lásd: Dobszay, 1991; Soós, 2017.

Mihály és Sebők Sándor támogatásával a kismarosi találkozó.⁴⁷ A találkozók rendszeressé válásával és a létszám gyarapodásával a találkozó hamarosan kinőtte a kismarosi templomot, és 1978-tól Nagymaros lett az összejövetel helyszíne (és az mind a mai napig). 1975 őszén ugyanitt rendezték meg az első egyházzenei dalfesztivált is. Az ÁEH a papok, lelkipásztorok áthelyezésével kívánta szétbomlasztani a társaságot, ám ellenkező hatást értek el: a gitáros zene így még több fiatalhoz jutott el. Az erőszakosabb beavatkozást azonban ekkor már nem kockáztatták meg. Az 1976-os kinevezését követően Lékai László esztergomi érsek is óvatosan, bizonytalanul lépett fel. Nem volt biztos benne, hogy a nagymarosi közösséget jelenlétével is támogatnia kellene. Végül csak 1980-ban látogatott el a találkozóra, ezt követően támogatta, személyes jelenlétével is erősítette a nagymarosi rendezvényt. Ez persze azt is jelentheti, hogy ÁEH rajta keresztül látta a rendezvényt „biztosítottak”, és a személye jelentette a garanciát arra, hogy az eseményen nem lesz rendszerellenes politikai jellegű megnyilvánulás.

A korabeli résztvevők közül többen is utaltak rá, hogy minden alkalommal idegen, hivatalos személyek (tehát könnyen lehet, hogy a belügy emberei) is jelen voltak a találkozókon. Tomka Ferenc így emlékezett: *„Rendszeres résztvevői voltak a találkozóknak a nyomozók is. Magatartásuk elárulta őket. Hogy bennük milyen emlékek maradtak erről, nem tudjuk. [...] A rendőrségi megfigyeltséget tapasztaltuk. A szerzőre (Tomka Ferenc) vonatkozó – a Történeti Levéltártól megkapott – anyagok között szerepelnek is, még 1985-ből és 1986-ból is rendőrségi jelentések, amelyek a nagymarosi találkozót előkészítő papi csoport együttlétéről és az ott elhangzottakról tudósítanak. (A lakásban elhelyezett lehallgató által szereztek tudomást az ott történetekről!)”*⁴⁸ S valóban, a politikai rendőrség által 1979-től készített napi operatív információs jelentésekben is rendre megjelentek a Regnum Marianum által szervezett nagymarosi találkozókkal kapcsolatos értesülések.⁴⁹ A találkozókon minden év májusában és októberében egy-két ezer fiatal gyűlt össze. A politikai rendőrség legtöbb esetben így nyugtázta az eseményeket: *„a rendezvényen kifogásolható megnyilvánulás, hozzászólás nem hangzott el”*.⁵⁰ De az 1980-as évek közepén keletkezett állambiztonsági értékelések is legális, az egyházi hierarchiát tiszteletben tartó eseményekként írták le a nagymarosi találkozókat.⁵¹

47 = = Balás Béla visszaemlékezése: <http://nagymaros.katolikus.hu/balas-bela-lavinaszeruen-mozdultak-meg-a-fiatalok/>; Sillye Jenő visszaemlékezése: <http://nagymaros.katolikus.hu/sillye-jeno/>.

48 = = Tomka, 2016: 157–158.

49 = = ÁBTL 2.7.1. Hajdú-Bihar 50-253/15/1980. október 31.; Pest 33/1982. május 21.; Komárom 35/1982. május 25.; BRFK-68/1982. május 31.; III/III. 89/1983. május 24.; III/III. 178/1983. október 14.; III/III. 190/1984. október 9.; BRFK 145/1984. október 10.; III/III-45/1985. március 12.

50 = = ÁBTL 2.7.1. III/III. 178/1983. október 14.

51 = = ÁBTL 2.7.1. III/III. 190/1984. október 9.

Nagymaros éveken át a katolikus könnyűzene emblematikus otthona volt, ahol a részvevők hallhatták az új számokat Sillye Jenőtől, Daxtól, Borka Zsolttól, Varga Attilától, olykor Zolától és a többiektől. Nagymaros mellett kialakultak jelentős, de létszámukban kisebb találkozók Hajóson, Máriagyúdon, Egerszalókon, Szegeden és Debrecenben is.

= = = Összegzés

A keresztény könnyűzene új dalai gyakran megszüntették a felekezeti határokat, és együtt énekelték a különböző vallási közösségekhez tartozó fiatalok. Mivel hivatalosan kiadott, megjelentett kották, énekesfüzetek nem léteztek, a dalokat hallás alapján jegyezték le. Gyakran azt sem lehetett tudni, hogy egy-egy dalnak ki a szerzője. Az újfajta vallási tartalmú zene azért is volt népszerű a fiatalok körében, mert ellentétben a korábban bevett népegyházi énekekkel, trendinek és korszerűnek tűnhetett fel a szemükben. Ami pedig a jelenség társadalomtörténeti hátterét illeti, az új stílus megjelenése időben egybeesett az országban végbement belső migrációs folyamatokkal, aminek során a fiatalabbak közül egyre többen költöztek Budapestre vagy más nagyobb városokba. Az urbánus közegben lényegesen többször találkoztak az 1960-as években hódító új zenei stílusokkal, mint ahogy arra a zártabb vidéki társadalomban lehetőségük lett volna. Részben az új stílusú, keresztény könnyűzene elterjedésével és az új hangok megszólaltatásával a korábbi, tradicionális templomba járási szokások is megváltoztak. Egyre többször rendeztek templomon kívüli, főleg kirándulások során megtartott szentmiséket és ifjúsági találkozókat, ahol a liturgikus énekeket gitárral kísérték. Kamarás István kiemelte: *„A hatvanas-hetvenes évek katolikus evangelizációs mozgalmának, a magyar katolikus egyház újraevangelizációs nyelvújításának fontos tényezői voltak a beat-misék: okozói és okozatai is egyben. A »vagyunk«, a »mi nyelvünkön szólnak hozzánk«, és a »saját nyelvünkön szólhatunk« élménye tömegeket mozgósított: erősítette a mag-tagság katolikus identitását és rokonszenvesé, sőt »áramvonalassá« tette a bizonytalanok, a peremhelyzetűek és a kívülállók számára a katolikus egyházat [...] egyszer csak valamikor a hatvanas évek legvégén a kórusról (mintegy az égből) egy beat-zenekar fergeteges kyriéje dübörgött fel, és az ott lévő tízen- és huszonevesek nem hittek, vagyis éppen hogy hittek a fülüknek, mégis csak itthon vagyunk, és ezt a hasonló nyelven megszólaló fiatal vagy fiatalos papok rendre meg is erősítették.»⁵²* Fontos azonban, hogy jelen esetben nem csak egy generációs specifikumról volt szó; a beat-misék az idősebbekre is nagy hatást gyakoroltak. Kortól és nemtől függetlenül, a keresztény könnyűzenei jelenség mögött az új vallási nyelv szükséglete, a megújulás és a közösségek utáni vágy is tükröződött.

52 = = Kamarás István: Szilas-misétől a Jenő-dalokig. (Nyelvújítás a katolikus újraevangelizációs mozgalomban http://www.kamarasisivan.eoldal.hu/cikkek/tanulmanyok/kamaras-istvan_-a-szilas-misetol-a-jeno-dalokig-es-tovabb.html (utolsó leltöltés: 2021. október 6.).

Persze voltak olyanok is, akik számára a beatmise és a kisközösségekhez tartozás politikai lázadást jelentett. Mint az talán a fentiekből is látható, magának a műfajnak nem volt politikai éle. A pártállam azért lépett fel ellenségesen, mert a misék képesek voltak elérni a tömegeket, egy-egy szentmisén, előadáson és találkozón nagy létszám-ban jelentek meg idősek és fiatalok. Számos hálózati személy jelentett a beatmisékről és más, a keresztény könnyűzene műfajába sorolható eseményekről. Ezek a jelentések az új (zenei) közösségeket sújtó állami és egyházi bizalmatlanságról tanúskodnak.

=== Levéltári források ===

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

2.1.7. Napi Operatív Információs Jelentések

3.1.2. Munka-dossziék

M-29275. „Kurucz Tibor”

M-33094. „Máté János”

M-33124/1-3. „Faragó József”

M-33528. „Fung György”

M-37607. „Máté János”

M-37755. „Máté János”

M-39789. „Hidvégi András”

M-39960. „Kaposi Mihály”

M-40087. „Békési József”

M-41644/2. „Barát”

M-41800. „Harangi Pál”

M-41873. „Irma néni”

M-42184. „Kovács György”

M-42184/1. „Kovács György”

3.1.5. Operatív dossziék

O-14846. „Ellenállók”

3.1.9. Vizsgálati dossziék

V-158886. Hagemann Frigyes és társai

Budapest Főváros Levéltára (BFL)

XXIII. Tanácsok

134. A Fővárosi Egyházügyi Hivatal ügyviteli iratai

xxv. A jogszolgáltatás területi szervei
60. b. Fővárosi Főügyészség. TŰK igazgatási iratok

xxxv. I. Magyar Szocialista Munkáspárt Budapesti Pártbizottságának iratai
a. Vezető testületek és titkárok iratai

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)

xix-A-21 Állami Egyházügyi Hivatal
a – Elnöki iratok

M-KS 288. f. Magyar Szocialista Munkáspárt iratai
5. cs. Politikai Bizottság

=== Hivatkozott irodalom ===

Bánkuti, 2009

Bánkuti Gábor: A jezsuiták elleni koncepciós perek. *Távlatok*, 83. sz. 63–75.

Bánkuti, 2011

Bánkuti Gábor: *Jezsuiták a diktatúrában. A Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya története, 1945–1965*. L'Harmattan, Budapest.

Bodnár, 2002

Bodnár Dániel: *Lélektől lélekig – Sillye Jenő énekes és dalszerző*. Múzik Bt., [Budapest].

Csatári, 2015

Csatári Bence: *Az ész a fontos, nem a haj. A Kádár-rendszer könnyűzenei politikája*. Jaffa, Budapest.

Csatári, 2017

Csatári Bence: *Nekem írod a dalt. Könnyűzenei cenzúra a Kádár-rendszerben*. Jaffa, Budapest.

Cúthné Gyóni, 2017

Cúthné Gyóni Eszter: „Nem harcolunk, de nem is búcsúszunk...” *A Ciszterci Rend Zirci Apátságának története a második világháború végétől Endrédy Vendel apát haláláig*. Zirci Ciszterci Apátság, Budapest.

Dalia – B. Molnár, 2002

Dalia László – B. Molnár László: *A dal ugyanaz marad*. Media Nox, Budapest.

Dobszay, 1991

Dobszay János: *Így – vagy sehogy. Fejezetek a Regnum Marianum életéből*. Zászlónk, Budapest.

Fejérdy, 2010

Fejérdy András: Titkos püspökszentelés(ek) Magyarországon 1960 őszén. Az első Regnum-per helye a magyar egyházpolitikában és a szentszéki Ostpolitikban. In: *Csapdában. Tanulmányok a katolikus egyház történetéből, 1949–1989*. Szerkesztette: Bánkuti Gábor – Gyarmati György. ÁBTL – L'Harmattan, Budapest. 129–155.

Fonyódi, 2003

Fonyódi Péter: *Beatkorszak a pártállamban, 1963–1973*. XX. Század Intézet, Budapest.

Gyorgyovich, 1997

Gyorgyovich Miklós: Abonyi mise. Az öröm zenéje. *Távlatok*, 35–36. sz. 482–484.

Jávorszky–Sebők, 2005

Jávorszky Béla Szilárd – Sebők János: *A magyarok története 1. Népszabadság*, Budapest.

Jávorszky–Sebők, 2006

Jávorszky Béla Szilárd – Sebők János: *A magyarok története 2. Népszabadság*, Budapest.

Jávorszky–Sebők, 2019

Jávorszky Béla Szilárd – Sebők János: *A magyarok története 1. 60–70-es évek*. Átdolgozott, bővített kiadás. Kossuth, Budapest.

Kamarás, 1989

Kamarás István: *Lelkierőmű Nagymaroson*. Művelődéskutató Intézet, Budapest.

Kamarás, 1998

Kamarás István: Missa Aboniensis. In: *Studia Religiosa. Tanulmányok András Imre 70. születésnapjára*. Szerkesztette: Máté-Tóth András és Jahn Mária. Bába és Társa, Szeged.

Kenyeres, 2002

Kenyeres István: A superman hippik és a tanácstalan rendőrök. In: *Közel–Múlt. Húsz történet a 20. századból*. Szerk. Majtényi György – Ring Orsolya. Magyar Országos Levéltár, Budapest. 135–154.

Kiss, 2002

Kiss Réka: A „református reakció” az állambiztonsági iratokban (1956–1967). In: *Hagyomány, közösség, művelődés. Tanulmányok a hatvanéves Kósa László tiszteletére*. BIP, Budapest.

Kiss, 2013

Kiss Réka: A bátaszéki összeesküvés. Fejezet a reformátusokat ért megtorlásokból (1961). In: *A diktatúra évtizedei. Tanulmányok, esszék, előadások*. Szerkesztette: Horváth Miklós. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba. 293–307.

Lénárd, 1991

Lénárd Ödön: Koncentrált támadás a „hallgató egyház” ellen. *Vigilia*, 6, 7, 8, 9. sz.

Mezey, 2009a

Mezey András: Ciszterciak az 1961-es egyházüldözési hullám idején – egy persorozat és annak háttere. In: *A Ciszterci Rend Magyarországon és Közép-Európában*. Szerkesztette: Guitman Barnabás. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba. 426–437.

Mezey, 2009b

Mezey András: Keresztény Front kontra belügy (1947–1965). *Múltunk*, 4. sz. 200–232.

Mikó, 2007a

Mikó Zsuzsanna: Magyar katolikusok elleni bírósági eljárások (1956–1963). In: *Magyar katolikus egyház 1956. A Lénárd Ödön Közhasznú Alapítvány évkönyve, 2007*. Szerkesztette: Szabó Csaba. Új Ember – LÖKA, Budapest. 143–161.

Mikó, 2007b

Mikó Zsuzsanna: A katolikusokkal szembeni ügyészégi és bírósági eljárások adatbázisa (1957–1972). In: *Az 1945 utáni magyar katolikus egyháztörténet új megközelítései*. Szerkesztette: Varga Szabolcs – Vértési Lázár. Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola Pécsi Egyházmegyei Intézet, Pécs. 96–103.

Povedák, 2016

Povedák Kinga: *Rockapostolok. A keresztény könnyűzene vallástudományi vizsgálata.* PhD-értekezés. SZTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, Modernkor Doktori Program, Szeged.

Povedák, 2019

Povedák Kinga: *Gitáros apostolok. A keresztény könnyűzene vallástudományi vizsgálata.* (A Vallási Kultúrakutatás Könyvei, 46.) SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék – MTA – SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport, Szeged.

Réti, 2019

Réti József: *Szállj, dalom! Ötven év gitárral. Beszélgetés Sillye Jenő zeneszerzővel.* Szerzői kiadás, Kismaros.

Sebők, 2002

Sebők János: *Rock a vasfüggöny mögött.* GM és Társai, Budapest.

Sillye, 2006

Sillye Jenő: *Hazám útjain.* Szent István Társulat, Budapest.

Soós, 2013

Soós Viktor Attila: A megtorlás éve. Az Állami Egyházügyi Hivatal és a Belügyminisztérium fellépése a „klerikális reakció” ellen. In: *Amikor „fellazult tételben fogalmazódott meg a világ”. Magyarország a hatvanas években.* Szerkesztette: Ólmosi Zoltán – Szabó Csaba. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára – L’Harmattan, Budapest. 84–109.

Soós, 2017

Soós Viktor Attila: A Regnum Marianum ifjúságnevelő munkája. In: *„Illegális ifjúsági munka”. Cserkészközösségek a diktatúrában.* Szerkesztette: Tabajdi Gábor. Magyar Cserkészszövetség, Budapest. 18–22.

Szabó, 2018

Szabó József László: *A gregoriántól a beatmiséig. A beatmisétől a gregoriánig.* Kairosz, Budapest.

Szalay, 2015

Szalay Olga: A Mátyás-templom zenei élete a diktatúra és a visszanyert szabadság évtizedeiben (1945–2015). In: *Mátyás-templom. A budavári Nagyboldogasszony-templom évszázadai (1246–2013).* Budapesti Történeti Múzeum és Budapest-Vári Nagyboldogasszony Főplébánia, Budapest.

Szakács, 1996

Szakács Gábor: *Így volt, ez van, hogy lesz? Magyar Beatológia*. Nemzeti Korona, Budapest.

Szőnyei, 2005

Szőnyei Tamás: *Nyilván tartottak*. Magyar Narancs – Tihany Rév, Budapest.

Tabajdi, 2013

Tabajdi Gábor: *A III/III. krónikája*. Jaffa, Budapest.

Tabajdi, 2015

Tabajdi Gábor: *Budapest a titkosszolgálatok hálójában 1945–1989*. Jaffa, Budapest.

Tomka, 2016

Tomka Ferenc: *Halálra szántak, mégis élünk. Egyházüldözés és az ügynök-kérdés 1945–1990-ig*. Szent István Társulat, Budapest.

Wirthné Diera, 2010

Wirthné Diera Bernadett: A pécsi „Fekete Hollók”, avagy a hitoktatás elméleti és gyakorlati keretei az 1960-as években. In: *„Alattad a föld, fölötted az ég...” Források, módszerek és útkeresések a történetírásban*. Szerkesztette: Balogh Margit. ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola, Budapest. 291–310.

Wirthné Diera, 2011

Wirthné Diera Bernadett: „Fekete Hollók” a budapesti Szentimrevárosban. In: *Visszatekintés a 19–20. századra*. Szerkesztette: Cúthné Gyóni Eszter – Wirthné Diera Bernadett. ELTE Történelemtudományok Doktori Iskola, Új- és Jelenkori Magyar Történeti Program, Budapest. 223–234.

Wirthné Diera, 2013

Wirthné Diera Bernadett: Fekete Hollók. Megjegyzések egy rendőrségi ügy geneziséhez. In: *Rendszerváltások kortársa és kutatója. Tanulmánykötet Izsák Lajos 70. születésnapjára*. Szerkesztette: Feitl István – Sipos Balázs – Varga Zsuzsanna. ELTE–Eötvös Kiadó, Budapest. 339–344.

Wirthné Diera, 2015

Wirthné Diera Bernadett: *Katolikus hitoktatás és elitképzés a Kádár-korszakban. Az 1961-es „Fekete Hollók” fedőnevű ügy elemzése*. PhD dolgozat, ELTE BTK, Budapest.

Wirthné Diera, 2017

Wirthné Diera Bernadett: A „Fekete Hollók” ügy. A Kádár-rendszer vélt vagy valós ellenfelei: a katolikus kisközösségek. *Rubicon*, 4. sz. 78–81.

==== Sajtó ====

Népszabadság
Új Ember

==== Internetes hivatkozások ====

A BM III/III. Csoportfőnökség Ügyrendje. https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_3.pdf (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

A III/III krónikája. Budapest a titkosszolgálatok hálójában. <https://sites.google.com/site/33kronika/a-nap-kronikaja/kronika-archivum#TOC-PRILIS-14.---Beatmis-k-ellen-rz-se> (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

Gável András: Dax: A gitár nyakánál fogott meg Isten. <https://vasarnap.hu/2018/12/08/dax-a-gitar-nyakanal-fogott-meg-isten/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

Gável András: Sillye Jenő: Boldogság, öröm volt az életem! <https://vasarnap.hu/2019/05/13/sillye-jeno-boldogsag-orom-volt-az-eletem/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

Gável András: Szilas Imre a Vasárnapnak: felajánlottam a tehetségemet Istennek. <https://vasarnap.hu/2020/09/01/szilas-imre-a-vasarnapnak-felajanlottam-a-tehetsegemet-istennek/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

Gável András: A keresztény könnyűzene hőskorszakának veteránjai ma is példák. <https://vasarnap.hu/2021/04/21/kereszteny-konnyuzene-hoskorszak-veteran-zeneszek-szilas-sillye-gyori-wintenberg/> (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

Kamarás, 2008.

Kamarás István: Szilas-misétől a Jenő-dalokig. Nyelvújítás a katolikus újraevangelizációs mozgalomban. http://www.kamarasistvan.eoldal.hu/cikkek/tanulmanyok/kamaras-istvan_-a-szilas-misetol-a-jeno-dalokig-es-tovabb.html (utolsó letöltés: 2021. október 6.).

Kulcsszavak

=====

1968, egyházak, ellenkultúra

/ Campfire and Beat Mass /

Contributions to the reception of Christian pop music by the party state

Christian pop music symbolized a kind of resistance in the 1960s, 70s and 80s. In this era, different branches of the Hungarian Socialist Workers' Party, the State Office for Church Affairs and the state security were responsible for supervising the churches. In this paper, the attitude of the Hungarian one-party state to Christian pop music is explored. This genre of music is closely related to the youth as well as clerical and secular persons dealing with young people. The one-party state considered youth work and the meetings of small communities as reactionary activities. Supporters of the Christian pop music movements were often priests who had previously been involved in other lawsuits against churches. Therefore, these people were continuously observed and controlled. Christian pop music was also used for inciting conflicts within church communities. For example, it is a divisive question whether this genre is permissible in the church. It was a problem for the state that Christian pop music also attracted people to the church who had not lived a religious life before.
